

STIRI ISTORICE ȘI DATE ARHEOLOGICE REFERITOARE LA ORAȘUL BABADAG ÎN EVUL MEDIU*

Ioan Vasiliu

În istoriografia românească a secolului XX, problema expansiunii și instaurării dominației otomane în ținutul dintre Dunăre și "Marea cea Mare" - formulă adoptată de cancelaria lui Mircea cel Bătrîn pentru traducerea termenului folosit de către italieni: "Mare Maius" sau "Mare Maggiore"¹, apare tratată în mod diferit.

Conform majorității opiniilor, teritoriul danubiano-pontic - Dobruca-eli, "Țara Dobrogei"² - parte componentă a statului feudal Țara Românească, a fost ocupat de otomani în urma campaniei din 819 după Hegira (23 martie 1416 - 17 februarie 1417)³, o parte dintre cercetătorii care au abordat această problemă considerând anul 1416 drept an al începutului stăpânirii otomane în Dobrogea⁴, ceilalți înclinând pentru 1417⁵.

Potrivit altor puncte de vedere, otomanii reușesc, într-o primă etapă, să-și extindă dominația asupra unei părți importante din Dobrogea abia în timpul domniei lui Mihail, urmașul lui Mircea cel Bătrîn, în anul 1419⁶ sau în primăvara lui 1420⁷, frontiera nordică a imperiului fiind stabilită pe linia de demarcație formată de cetățile Enisala (Yeni-Salâ, Yeni-Sale, Yeni-Salla, Sala) și Isaccea (Sakci, Isakci, Ishaki) care devin în acest fel serhat-uri (cetăți de margine) fiind, conform informațiilor cronicarilor Sükrüllah bin Sehebeddin Ahmed și Idris Bitlisi, reparate și întărite din ordinul sultanului Mehmed I Celebi⁸.

Regiunea gurilor Dunării, situată din punct de vedere geografic la est de Isaccea și la nord de Enisala, delimitată de Dunăre și lacul Razelm, înglobând delta și întinzându-se până la Marea Neagră⁹, va rămâne sub administrație românească până în 1484 când, în urma campaniei întreprinsă de sultanul Baiazid al II-lea, sunt cucerite Chilia și Cetatea Albă, fixându-se totodată și granița dintre Moldova și Imperiul Otoman¹⁰.

Așadar, timp de aproape un secol, între expediția lui Ali pașa din 1388, expediție în care marele vizir a fost însoțit de Iaçși bei, fiul lui Timurtas și cea a sultanului Baiazid al II-lea, Dobrogea a fost supusă unei permanente agresioni, otomanii organizând, cu trupele de acângii și azapi, campanii de distrugere a cetăților și de jefuire a ținutului danubiano-pontic, în acest fel putând fi explicată afirmația lui Evliyâ Celebi, afirmație din care rezultă că pentru prima oară Babadagul (Babadag, Baba, Babe, Babadaia, Babasi, Baghbaghdagh) a fost cucerit de către Baiazid I Ildîrîm în timpul luptelor cu Țara Românească, Moldova, bulgarii și genovezii¹¹.

Datorită așezării sale geografice prielnice, aflat în apropierea vadului de trecere de la Isaccea și oferind posibilitatea joncțiunii oștilor otomane în drumul lor spre țările inamice (dar-ul-harb), orașul Babadag devine capitala eyalet-ului Dobrogei¹², fiind frecvent vizitat de numeroși cărturari, diplomați, clerici, cronicari și comercianți care ne-au lăsat relații de o deosebită valoare documentară¹³.

Prima informație scrisă despre Babadag datează de la jumătatea secolului al XIV-lea, la șapte decenii de la instalarea aici, cu acordul basileului Mihail al VIII-lea Paleologul (1259 - 1282), a zece mii de familii de turci selciuchizi în frunte cu legendarul conducător Sarî-Saltuk-Baba, spre a se bucura de împrejurimile, înverzite, de apele bune și de aerul plăcut¹⁴, eveniment despre care relatează, la mijlocul secolului al XV-lea, și cronicarul Yazigi oglu Ali¹⁵, cel care și-a redactat lucrarea în primii ani de domnie ai sultanului Murad al II-lea, îndată după ocuparea unei părți importante din Dobrogea de către otomani.

Această primă informație o datorăm geografului arab Ibn Battuta, care în 1330 sau 1331, însoțind alaiul principesei bizantine "Balayun", fiica naturală a împăratului Andronic al III-lea, una dintre soțiile hanului Özbek, în drum spre Constantinople, trece prin oraș, pe care, din punct de vedere geografic, îl plasează greșit la nord de Dunăre și îl desemnează cu numele de Baba-Saltik, afirmând că *este cel mai depărtat oraș care aparține turcilor; între acest oraș și începutul imperiului grecilor sînt 18 zile de mers printr-un pustiu, cu totul lipsit de locuitori*¹⁶.

După un secol și jumătate, cu prilejul campaniei militare din 1484, campanie întreprinsă de către sultanul Baiazid al II-lea pentru cucerirea Chilieii și Cetății Albe, orașul Babadag este aminit din nou.

Relatând desfășurarea operațiunilor, cronicarii Mehmed Neşri (secolul XV), Sa'Adeddin Mehmed Hodja Efendi (secolul XVI), Hodja Husein (secolul XVII), Salakzade Mehmed Hemdemi (Hemdemi Celebi) (secolul XVII) și Mûneggimbaşi Derviş Ahmed Dede B. Lütfüllah (secolul XVII), arată că, la întoarcere, în drum spre Adrianopole, sultanul a trecut prin oraș, pe care cu toții îl desemnează cu numele de Sarî-Saltik-Baba, pe lângă mormântul dervișului, după 22 regeb 889 (15 august 1484)¹⁷.

Referindu-se la același eveniment, Evliyâ Celebi, ne oferă informații mult mai ample. Cronicarul arată că, sultanul Baiazid al II-lea, fiind evlavios - i se zicea Bâyezid-i Veli, "Sfîntul" - după ce a înălțat rugăciuni la mormântul lui Saltuk Mehmed Buhari, apărându-i acesta în vis, a hotărât să-i închine orașul Babadag(i), făcându-i-l vacuf. De asemenea, lângă mormântul sfîntului, a construit o geamie, un imaret, un han și o medrese, iar deasupra mormântului a înălțat o boltă strălucitoare cu următoarea inscripție: *veniți și vizitați poarta cea înaltă*¹⁸.

Incepând din prima jumătate a secolului al XVI-lea, când stăpânirea otomană era instaurată temeinic, datele scrise referitoare la Babadag devin mult mai numeroase.

Itinerarul turc, întocmit de către un anonim în anul 1538, descriind campania de pedepsire a domnului Moldovei, Petru Rareș, amintește de popasul făcut la Babadag, unde, așteptând răspunsul domnului moldovean, sultanul Soliman Magnificul, împreună cu fii săi Mustafa și Selim, face, la 20 august 1538, pelerianj la mormântul lui Sarî Saltik /Baba/¹⁹.

Însoțindu-l pe Andrei Bzëcki, castelanul de Kulm, solul polon acreditat la Constantinople de către regele Sigismund al II-lea August, Erasm Otwinowski, poposind în 1557 o noapte în Babadag, află că aici este *loc de închinăciune idolatră la mormântul unui derviș sau călugăr turc, a nume Nicolae*²⁰.

Informația, de o deosebită importanță în ceea ce privește permanența și continuitatea românilor pe teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră, i-a fost furnizată călătorului polon de către localnicii de religie ortodoxă, iar identificarea lui Saif Saltuk Baba cu mai mulți sfinți creștini - Nicolae, Naum, Spiridon - dovedește că, în acea perioadă, în nordul Dobrogei trăiau numeroși români a căror tradiții religioase le-au influențat, cel puțin sub aspect onomastic, pe cele ale populației turco-tătare cu care convețuiau.

În 1570, în al său sumar și lipsit de detalii jurnal de călătorie, alt sol polon, Andrei Taranowjki, amintește *un oraș numit Babadag*²¹.

Orașul Babadag este marcat laconic, ca loc de popas pe drumul de la Isaccea la Hagioglu-Bazarî (Bazargic), și de către Trifon Korobeinikov, călător prin Dobrogea anulului 1593²², diacul moscovit pomenind și de *tătarii care atunci se așezaseră acolo, lângă Babadag*...²³.

Devenit unul dintre centrele militare importante ale provinciei, orașul este amintit în relațiile de călătorie de la sfârșitul secolului al XVI-lea, din timpul domniei lui Mihai Viteazul, în legătură cu strălucitele victorii reputate de către acesta în lupta pentru unitate și independență națională.

Paolo Giorgi, membru al unei familii de negustori raguzani, include în relatarea sa importanta știre cum că, încurajați de izbânzile domnitorului român, peste o mie de haiduci, conduși de un anume Velișco²⁴, organizează o incursiune de mare amploare în Dobrogea, arzând cetatea Babadagului, înainte ca împotriva lor să fie trimise, de către autoritățile otomane, mari forțe militare²⁵.

Despre atacarea Babadagului de către haiducii lui Mihai Viteazul aflăm, din *Letopiseșul Cantacuzinesc*, următoarele: *Iar când fu în cursul anilor 7105, mai 6 deni trimise Mihai Vodă pe Velicico cu haiducii la Baba(dag) de-o ocoliră și o aprinseră și multă bunătate și avuție ei dobîndiră. Și întorcîndu-se înapoi cu dobîndă, iar turcii se strînseră pe toate părțile și purceseră după Velicico și-l ajunseră la un loc ce se chiamă Comisul și deteră război cu alții și fu război trei zile, turcii tot înglotiia și fu biruit Velicico și pieiră toți haiducii și-și luară turcii tot pleanul înapoi.*

Relatând același eveniment, olandezul Joris van der Does (Georgius Dousa) afirmă despre Babadag, pe care-l desemnează cu numele de Babam, următoarele: *un oraș odinioară foarte mare, pe cît se poate bănuî după ruinele sale; dar astăzi - adică în 1597 - zace la pămînt, dărîmat și făcut una cu fărîna*²⁶.

În timpul campaniei din 1598, campanie întreprinsă de Mihai Viteazul împotriva cetăților turcești de la sud de Dunăre, este solicitată, pentru a face față atacurilor armatei domnului muntean, și oastea pașei din Babadag, *Letopiseșul Cantacuzinesc* transmițându-ne următoarea informație: *...Iar sangeacul de acolo încă trimise degrab de strînse toți turcii din ținutul Diului (Vidin) și trimise și la beiu de la Baba(dag) de veniră cu oști întrajutor, ieșind întru întîmpinarea lui Mihai Vodă și multă pieire se făcu turcilor, cît puțini scăpară în cetate iar alții fură tăiați, alții gonîți și risipiți.*

În anul 1612 Babadagul este din nou atacat, de data aceasta de 60 de șăici căzăcești venite dinspre gura Portița, acum fiind, probabil, devastat și jefuit, după cum afirmă Evliyâ Celebi, mormântul lui Saif-Saltuk-Baba: *Cazacii veneau aici*

*adeseori cu săcile, prin localitatea Ienisala și atacau Babadagul. Odată ei au devastat și au luat vasele și tingirile și alte lucruri aparținând lui Saltuk-Bay...*²⁷

Începând cu 1616, când în luna august este amintit la Babadag, Iskender pașa, numit serdar în Moldova pentru a împiedica instalarea pe tron a lui Alexandru Movilă de către polonezii conduși de Wiszniewiecki și Korecky, ginerii Elisabetei Movilă și cumnații lui Alexandru, orașul devine principalul lagăr de concentrare al oștilor otomane în vederea expedițiilor din nord, întâi contra Poloniei și, mai târziu, contra Rusiei²⁸.

Lângă Babadag, în aprilie 1628, Kantemir Mîrza bey, cel răsplătit pentru faptele sale de arme de la Hotin (1621) cu pašalâcul de Silistra, Babadag și Özü, constituit în acei ani în eyalet-ul de Özü, va obține o mare victorie împotriva kalgay-ului Sahin Ghiray care, din septembrie 1624, conducând forțele tătărăști din Crimeea, devastase întreaga Moldovă și o bună parte din estul Țării Românești²⁹, lovind în același timp și cetățile otomane de la Dunăre și așezările din Dobrogea, astfel încât Radu Mihnea, domnul Moldovei, scriind din Suceava, la 13 septembrie 1624, lui Stalislav Koniecpolski, afirma următoarele: *...De cealaltă parte a Dunării ei au distrus rînd pe rînd, orașele și satele turcești...*³⁰.

Confruntarea dintre oștile otomane conduse de Kantemir Mîrza bey și tătarii kalgay-ului Sahin Ghiray, lângă Babadag, este amintită succint și de cronicarul Mustafa Naima (secolele XVII - XVIII) care, greșit, plasează înfrângerea kalgay-ului în anul 1624³¹.

Misionarul catolic dalmațian, Andrei Bogoslavici autor al însemnărilor despre Moldova din timpul domniei lui Radu Mihnea, amintește despre existența la Babadag a unor "schismatici" ostili catolicismului, afirmând în mod surprinzător că orașul făcea parte din Moldova "dinspre Marea Neagră"^{31a}.

În acești "schismatici" pot fi recunoscuți cu ușurință ortodocșii români, relatarea fiind o nouă dovadă despre permanența și continuitatea populației autohtone în această zonă de mare interes a Dobrogei.

De la mijlocul secolului al XVII-lea deținem informații din relatările celui dintâi arhiepiscop al bisericii catolice bulgare, Petru Bogdan Baksic (Pietro Deodato Baksic), scrise în urma vizitelor sale apostolice efectuate în Dobrogea, în anii 1640 - 1641.

Baksic prezintă Babadagul ca pe un *...oraș deschis așezat în vale, la poalele unui munte. Către răsărit se află Marea Neagră și lacurile pe care le face Dunărea străbătînd acele locuri și se văd din oraș, precum și un alt lac, nu prea mare, la o jumătate de milă de oraș... Se află aici un turn clădit de un pașă... - autorul se referă, probabil, la cetatea ce începuse să fie construită de Kodja Kenan pașa din însărcinarea sultanului Murad al IV-lea³² - spre a se putea adăposti la nevoie, pentru că deseori vin în aceste regiuni cazacii ca să prade și de aceea tot timpul sînt ținuți anume oameni care să facă de stajă la țărmul mării³³.*

Mult mai importantă și mai concludentă, în privința permanenței și continuității românilor în Dobrogea, este afirmația prelatului catolic referitoare la una dintre cele 20 de geamii existente în oraș în acel moment, și anume că *fusese catedrală/creștină, iar astăzi își păstrează forma de biserică clădită în cruce,*

deasupra cu două turle; atât doar că turcii au scos crucile de pe biserică, construită după obiceiul vechi și au clădit alături turnul de pe care se strigă credincioșii la rugăciune. În vremea când Mihail, domnul Țării Românești devasta Turcia a lovit-o cu bombarde și astăzi se află dărîmată³⁴.

La fel de importată este informația pe care ne-o oferă Baksic cu privire la populația ortodoxă din Babadag, aproape 450 de suflete, și la lăcașul ei de cult: o biserică de lemn, acoperită cu paie, închinată Sf. Paraschiva sau Sf. Vineri³⁵.

Tot despre populația creștină din oraș, schismatici bulgari, greci, români, vreo 2000 de suflete, vizitată de arhiepiscopul de Durostor, relatează și episcopul romano-catolic Filip Stanislavov, cu ocazia trecerii sale prin Dobrogea în anul 1659, cel care confundă Babadagul cu anticul Tomis³⁶.

Remarcabila lucrare Seyahatname (Carte de călătorii) a marelui cronicar și călător turc Evliyâ Celebi, care a vizitat în mai multe rânduri Dobrogea și a participat la diverse campanii militare organizate la nord de Dunăre, ne oferă un impresionant volum de informații despre Babadag la mijlocul secolului al XVII-lea, atât în privința rolului politic cât și al celui economic pe care-l juca orașul în acea perioadă ...*În prezent, aceluși oraș i se zice Babadag (Babadagi) și este un oraș plăcut. Aici toate sînt vacufuri pentru Mehmed Buhari Sarî-Saltuk-Sultan... Orașul a fost numit Babadag deoarece aici se află înmormîntat Saltuk-Bay. Se spune că altă dată era un loc păduros... Unul dintre stăpînitorii orașului Baba(dag) este și intendentul vacufului Baba-Sultan. Aici se găsește un chehaia de spahii, un serdar de ieniceri, un șeih ülislam(muftiu), nakib, un muhtesib și chehaia de oraș. Acest oraș are o vale largă și dreaptă, vii și grădini și e foarte frumos. La Babadag se află trei mii de clădiri cu un cat și seraiuri înalte cu două caturi, clădite din piatră, precum și alte numeroase case³⁷... Sînt trei sute nouăzeci de dughene, dar nu există tîrg de stofe. Cele mai multe dughene sînt raguzane și în ele se vînd stofe³⁸; sînt și prăvălii de săgeți și de arcuri. Are opt cafenele și tăbăcării și unsprezece lăcașuri³⁹.*

Ulu-Djami (Ulu-Cami, Geamia cea mare), construită de sultanul Baiazid al II-lea Veli lângă mormântul lui Sarî-Sultak-Baba, complet ruinată în 1919⁴⁰, actualmente total suprapusă de clădirile ridicate pe stada Măcin, despre care se afirmă în mod eronat în vol. VI, parte a II-a din *Călători străini despre țările române* cum că ar fi în curs de restaurare, beneficiază din parte lui Evliyâ Celebi de următoarea prezentare: *este o ctitorie plăcută și o geamie frumoasă, cu neputință de descris... Cele patru colțuri ale ei sînt așezate pe patru ziduri de piatră; tot la cele patru colțuri se găsesc bolți de lemn; este o geamie plină de strălucire, fiind acoperită cu plumb, colorat albastru. Are două uși laterale și una în partea de sud. De la această ușă pînă la mihrab, în lung și în lat sînt o sută optzeci de picioare. Sîlpii interiori ai geamiei, de la un capăt la altul, sînt sculptați în diferite culori, demne de admirat. În partea dreaptă are un minaret. Mihrabul și mumberul sînt în stil vechi...⁴¹.*

Despre populația creștină din Babadag amintește în raportul său către cardinalii congregației, raport întocmit la 26 august 1671, misionarul catolic Vito Piluzzi din Vignanello. Vorbind despre mica colonie raguzană existentă în oraș, arată că, începînd din anul 1670, aceasta beneficiază de serviciile preotului Don Giovanni

Bulgarul, fugit din Huși după ce slujise credincioșilor de acolo timp de nouă ani de zile⁴².

În timpul expediției din 1672 organizată împotriva cetății Cămenița, una din ultimele victorii militare importante ale Imperiului Otoman, expediție condusă personal de către sultanul Mehmed al IV-lea, acesta poposește la Babadag unde, după informațiile oferite de cronicarul Hagi Ali (secolul XVII), primește știri privind tabăra polonă de la prizonierii trimiși de voievodul Moldovei, Gheoghe Duca⁴³.

Relatând despre același eveniment, cronicarii Yusuf Nabi (secolele XVII - XVIII) și Mehmed Rașid (secolele XVII - XVIII) arată că, impresionat de clima plăcută a Babadagului, despre care Evliyâ Celebi afirmă următoarele : *Aerul și apa orașului Baba(dag) sînt foarte bune...*⁴⁴, sultanul hotărăște ca aici să rămână fiul său împreună cu sultana favorită și să fie instalat *...haremul împărătesc împodobit cu perdele, și să fie un menzil de odihnă*⁴⁵.

Referindu-se la același eveniment, cronicarul Silhader Findillidi Mehmed aga (secolele XVII - XVIII) istorisește că, la remarcă medicului șef al curții (hekimbași) cum că la Isaccea clima ar fi mai plăcută și mai temperată, haremul imperial este mutat aici până la terminarea expediției și că la întoarcere, în drum spre Hagioglu-Pazarî, sultanul poposește zece zile la Babadag, unde la 2 decembrie 1672 dă o petrecere cu prilejul nașterii unui nou fiu, viitorul sultan Ahmed al III-lea (1703 - 1730)⁴⁶.

Despre popasul făcut de sultanul Mehmed al IV-lea la Babadag, relatează succint și secretarul de La Croix, arătând că, ajunși în oraș, la 20 iunie 1672, fiul sultanului și sultana haseki sunt lăsați aici sub paza lui Ibrahim pașa⁴⁷.

În anul următor sultanul Mehmed al IV-lea așteaptă în tabăra de la Babadag rezultatul campaniei întreprinsă asupra cetății Hotinului de către marele vizir Ahmed pașa, campanie desfășurată sub auspiciu nefavorabile otomanilor. Abia trecute Dunărea, trupele turcești sunt nevoite să se reîntoarcă la Babadag, Ahmed pașa rămânând aici toată toamna anului 1673 și iarna anului 1674 adunând în mare grabă armata și cetele tătarilor din Bugeac și Crimeea. Cu aceste trupe este reluată în vara anului 1674 o nouă expediție cu rezultate schimbătoare.

După campaniile organizate împotriva Poloniei, trece prin Babadag în drumul său spre Constantinopole, la 11 iulie 1677, solul polon Ioan Gniski, care descrie orașul, pe care-l desemnează cu numele de Baba, în felul următor : *...Oraș destul de mare, așezat într-o vale joasă între dealuri. Drumul prin el lat de mai multe stadii, pietruit, pe tot parcursul prin oraș cu pietre mari pătrate, la mijloc cu canal de scurgere. Multe case de zid și o mulțime "sub tuille". Patru meceturi cu turnuri fine, curtea de zid cu mici forturi*⁴⁸.

Locul deținut în ierarhia politică a Imperiului Otoman, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și la începutul celui de-al XVIII-lea, permite pașei din Babadag intervenția în politica internă a țărilor române, la numirea sau mazilirea domnitorilor.

Din Letopisețul Cantacuzinesc aflăm cum a obținut Gheorghe Duca, în anul 1673, domnia Țării Românești : *... fiind Mihai postelnicul la cetatea de la Baba(dag) unde era Chiuprului vezirazimul și cu Mehmed pașa, caimacamul, numaidecît au*

căzut la picioarele lor cu multă rugăciune ca să puie domn pe Duca Vodă, că el era la Tarigrad mazil și îndată-i făcură pe voie...

Pașa din Babadag intervine, în 1688, și pentru confirmarea în domnie a lui Constantin Brîncoveanu ...*numai norocul lui și banii, și cărțile seraschierului i-au ajutat de l-au lăsat să fie domnu, căruia și caftan i-au trimis...*

Cronicarul Radu Popescu, în Istoria domnilor Țării Românești, reletează în felul următor, schimbarea de domnie petrecută în Moldova, în anul 1685 : *Șerban Vodă, prin mijlocul lui Suleiman pașa Seraschier, au mazălit pă Dumitrașco Vodă și au pus domn Moldovei pă Cantemir Sardariul, care au îmbrăcat caftan de domnie la Baba(dag), de la seraschierul și au fost domn șapte ani și au murit în domnie, iar Radu Logofătul Greceanu, în Istoria domniei lui Constantin Basarab Brîncoveanu Voievod (1688 - 1714), arată cum a fost mazilit din domnia Moldovei, în 1703, Constantin Duca Vodă : ...și numaidecît, fără veste, trimițînd pe Iusuf pașa seraschierul de la Baba(dag)... i-au poruncit (ca) oamenii lui să-l prinză și la Poartă să-l trimită. Și așa trimițînd vreo 300 de turci, fără veste l-au prinsu împreună cu doamna lui (și) la Poartă l-au trimis...*

În drum spre Crimeea, în perioada 30 decembrie 1705 - 5 ianuarie 1706, poposesc la Babadag, despre care afirmă laconic: ... *orașul dobrogean numit Baba, unde este reședința serdarului...*, solii principelui transilvănean Francisc Rakoczi al II-lea, soli ce vor fi primiți în audiență de către Iusuf pașa în cea dintâi zi a anului 1706⁴⁹.

Datorită importantului rol politic pe care-l deținea la începutul secolului al XVIII-lea, în oraș este atestată prezența unor reprezentanți ai țărilor române, reprezentanți ce purtau titlul de capuchehaie. Fiecare capuchehaie avea alături de ea câte un secretar. Doi dintre aceștia și-au consemnat șederea în Babadag pe un exemplar din "Floarea Darurilor", coligat cu "Pilde filozofești", ambele tipărite la Snagov în 1700, de cel mai iscusit tipograf al lui Antim Ivireanu, Gheorghe Radovici.

Pe fila albă de la început stă scris: *Eu păcătosul Eustatie, diacul din satul Huși, scriu că am fost cu lamandi, capichehaia Moldovei la Baba, la Iusuf pașa Serascher și domnu au fost în Moldova Antioh C/antemir/ a 2 domnie, văleat 7215, diche/mvrie/ 8 dni (1706).*

Pe ultima filă logofătul Soare a notat: ... *am scris aice ca să se știe de cîndu eram la Baba, la pașa Seraschierului, cu Sterie vel căp/itan/, capichehaie ot Baba. Și era domn în Țara Muntenescă Basaraba Brîncovean, fev/ruarie/ 5, leat 7215⁵⁰.*

Cartea a aparținut negustorului bucureștean Petre Mărgelaru. De la acesta o cumpără logofătul Soare cu doi taleri în *sărailul muntenesc*, apoi la Babadag o împrumută spre citire diacului Eustațiu⁵¹.

În anul 1709 Iusuf pașa serascherul, încheie la Babadag un tratat cu hatmanul Mazepa al Ucrainei, aliat al regelui Carol al XII-lea al Suediei, tratat prin care hatmanul ucrainian, în schimbul unor privilegii, pământuri și pescării, își lua obligația de a furniza Porții un contingent de cavalerie în timp de război, contingent ce avea în frunte un hatman ce purta rangul de pașă cu două tuiuri.

Deși conducea personal expediția din 1711, expediție întreprinsă de către otomani împotriva Rusiei aliată cu Moldova în care domnea Dimitrie Cantemir,

sultanul Ahmed al III-lea ramâne în tabăra de la Babadag. Informația o datorăm pastorului parohiei luterane din Constantinopole, Michael Eneman, care afirmă că: *Ahmed III ar fi avut de gând de a se duce acolo el însuși în timpul campaniei din 1711 împotriva rușilor, pentru a observa evenimentele, căci sultanii nu se încumetă niciodată să se apropie mai mult de front*⁵².

Despre Babadag Eneman arată că *Este un orașel frumos locuit în cea mai mare parte de creștini*⁵³.

Tot din această perioadă - 1711 - datează și succinta descriere făcută orașului de numismatul francez Aubry de La Mottrayé; *...tîrg mare și frumos care are multe case bune*⁵⁴. De asemenea, de La Mottrayé combate părerea celor care încearcă să localizeze la Babadag antica cetate a Tomisului: *...Baba(dag), pe care unii geografi îl consideră drept Tomis...bazîndu-și părerea lor pe un lac din vecinătate, al cărui nume vechi Oviduvo li s-a părut că are legătura cu numele lui Ovid*⁵⁵.

În timpul războiului ruso-austro-turc, război desfășurat între anii 1735 - 1739, marele vizir Mehmed pașa, primește în audiență, în tabăra de la Babadag, în 1737, pe ambasadorii Angliei și Olandei care încercau să îndeplinească rolul de mediator în conflictul ce se va încheia cu pacea de la Belgrad.

La Babadag, în 1769, este consemnată moartea cronicarului turc Mehmed Subhi (1709/1710 - iunie 1769), în timp ce participa la o expediție organizată de oștirile otomane împotriva Rusiei⁵⁶.

Din același an - 1769 - datează și descrierea făcută orașului de către un alt cronicar turca, Ahmed Vasîf efendi (secolul al XVIII-lea): *...așezat la 47° logitudine și 45° latitudine, fiind între două dealuri aplecate spre miazăzi cu 38°. El se află pe o vale dreaptă, stufoasă și mlăștinoasă. Este un oraș destul de întins. Sultanul Baiazid "Veli" a împodobit acest oraș construind o geamie acoperită cu plumb. Afară de aceasta se mai găsesc încă câteva geamii, aparținînd vizirilor mari, și câteva băi. De asemenea, are și hanuri frumoase, precum și piețe. De aceea, în timpul expedițiilor, acest oraș a devenit cîteodată locul de iernare a serdarilor supremi*⁵⁷.

Probabil, datorită faptului că de-a lungul timpului tradiția s-a transmis în mod defectuos, cronicarul Ahmed Vasîf efendi face confuzia între mormântul lui Sarî-Saltuk-Baba și cel al unui alt "sfânt" musulman, numit Koyun Baba, care este înmormântat la marginea sud-vestică a orașului, pe un deal păduros ce-i poartă numele, afirmând următoarele: *Omul cu numele de Baba, după care orașul își trage numele, se află înmormîntat pe vîrfurile dealului din fața orașului și nu are nici ziduri și nici bolta*⁵⁸.

Marele vizir Kalil pașa, în timpul războiului ruso-turc din anii 1768 - 1774, în disperare de cauză, apelează la o soluție extremă: cheamă în tabăra de la Babadag pe unul dintre faimoșii derviși rătăcitori pentru ca, în atmosfera religioasă creată de mormântul lui Sarî-Saltuk-Baba, să insuflă soldaților devotamentul fanatic pentru cauza profetului. Cu toate acestea, oștile otomane vor suferi înfrîngerii dezastruoase datorită atacurilor îndelungate și sistematice organizate de către armatele rusești. Așa se va proceda cu Babadag în 1771 și 1773.

O parte din aceste lupte au fost descrise cu multe amănunte de cronicarul Atanasie Comnen Ipsilante. Referindu-se, de exemplu la campania din 1771 arată că,

după cucerirea orașului de către trupele rusești comandate de generalul Weissman, au fost demontate tunurile din cetate și transportate odată cu o mare cantitate de pesmeți, grâu, orz, mei și cu o mulțime de vite. Tot ceea ce nu s-a putut lua a fost incendiat⁵⁹.

Cronicarul Ahmed Vasif efendi ne informează că, printre clauzele armistițiului de pace cu Rusia, armistițiu încheiat la Focșani în urma luptelor din 1771, figura și cea referitoare la cetățile dobrogene distruse în urma atacurilor rusești, între care primul loc îl ocupă Babadagul, clauză ce prevedea ca ele să nu mai fie reparate, ci să fie lăsate în starea în care se găseau⁶⁰.

Același cronicar, descriind asediul din 1773, arată că oastea islamică se afla desfășurată în fața Babadagului, în șanțuri, că lupta a durat 4 - 5 ore folosindu-se munițiile de război și că înfrângerea se datorează, printre altele, și dezertării unei părți din detașamentele eyalet-ului de Sivas în frunte cu un anume Teskemeoglu⁶¹.

Datorită acestui fapt marele vizir a fost mazilit și, pentru a se menține disciplina trupelor, soldații care au dezertat din tabăra de la Babadag au fost aspru pedeșiți, iar ofițerii lor decapitați⁶².

Despre cum arăta orașul după atacul din 1773 deținem știri din cea de a patra scrisoare, trimisă din Aidos, de către W. Chrzonowski, în anul 1780: *De la Măcin am mers cale de câteva ceasuri pînă la orașul Babadag, unde ruinele sale arată grozave urme ale ultimului război, căci găsim o mie și câteva sute de case cu totul ruinate și părăsite de proprietarii lor fugiți în Rumelia sau alte provincii. Acum nu se mai află aici decît câteva zeci de case locuite de armeni, pe cînd mai înainte orașul avea cincisprezece mii de locuitori*⁶³.

Biserica ortodoxă din Babadag, cu hramul "Sf. Paraschiva" sau "Sf. Vineri", ca și alte biserici din eparhia Dobrogei, a fost întreținută în mod sistematic de domnii români. Astfel, Alexandru Ipsilanti, prin hrisevul domnesc din 21 martie 1777, dăruia bisericii, din venitul vămilor, câte 25 de taleri pe an, precizând că era vorba de o ... *danie moștenită de la domnii dinainte vreme*. Constantin Moruzi va spori dania la 50 de taleri pe an, iar Ioan Gheorghe Caragea o va reîntări, printr-un nou act domnesc, în anul 1814⁶⁴.

Ultima descriere a orașului datează din anul 1828 și o datorăm lui Hector de Béarn, participant la războiul ruso-turc în cadrul misiunii franceze condusă de către ducele de Mortemart.

Din însemnările lui Hector de Béarn aflăm următoarele: *După câteva zile de drum prin niște locuri destul de păduroase, armata tăbări în fața Babadagului. Orașelul acesta, destul de mizerabil și părăsit de locuitori, e așezat într-o pozițiune frumoasă, lângă un lac în care ne-am scaldat bucuroși cu toții, înainte de a intra în stepa aridă și uscată. Vegetația acestei văi ne păru magnifică, iar apa de izvoare delicioasă. Lagărul domina orașul, ca și o cazarmă uriașă, în care poposi cavaleria*⁶⁵.

Cazarma din Babadag, imortalizată de același Hector de Béarn într-o gravură⁶⁶, este descrisă astfel: ... *e o imensă clădire pătrată, clădită de curînd. Pare a fi fost destinată să adăpostească infanterie și o numeroasă cavalerie. Construită după un plan frumos, cazarma aceasta are o curte vastă, în mijlocul căreia este o cișmea foarte frumoasă; apa ei curge prin jgheaburi în mai multe rezervoare; e*

*împodobită cu o inscripție gravată în marmură, pe care am copiat-o și a cărei traducere, obținută în urmă, e aceasta: "Sultanul Mahmud, victoriosul, a pus de s-a zidit cișmeaua aceasta. Beți din apa ei dulce ca sorbetul și invocați numele Domnului. Dea cel Veșnic ca viața Padișahului să fie lungă. Potoliți-vă setea cu apa aceasta, asemenea celei a Semsenui (susanului); 1231 al Egirei"*⁶⁷.

Numeroasele lupte de uzură din cadrul războielor ruso-turce, nu au dus numai la distrugerea fortificațiilor orașului, ci, au provocat, în același timp, și reducerea considerabilă a potențialului economic și a rolului lui politic, așezarea nemiareușind să revină la situația înfloritoare de dinaintea izbucnirii conflictelor militare, în 1850 Babadagul fiind doar capitală de caza în sangeacul Tulcei⁶⁸.

* * *

Începând din vara anului 1991, ICEM Tulcea, în colaborare cu CAPP București, a efectuat cercetări arheologice în jumătatea nordică a terenului circumscris actualei curți a geamiei "Ali-Gazi-pașa", geamie despre care celebrul cronicar Evliyâ Celebi afirmă următoarele: *Geamia lui Ali pașa e așezată în tîrg...E o geramie frumoasă, în patru unghiuri, acoperită cu plumb, și e cu un minaret, avînd o ușă spre sud și o poartă. De la sanctuar coboară 20 de trepte. Are robinete pentru spălare rituală. Sînt în total 40 de guri curgătoare. Are trei medresele, 20 de școli pentru copii și 8 hanuri*⁶⁹.

Cunoscută specialiștilor ca *...un interesant monument de artă musulmană. Construită din piatră fățuită, pe un plan dreptunghiular, este prevăzută cu un monumental pridvor pe arcade și cu un minaret înalt de 21 m...*⁷⁰, geamia lui Ali-Gazi pașa este situată, din punct de vedere topografic, în centrul orașului Babadag, fiind mărginită la nord, sud și vest de străzile Republicii, Geamiei și Mihai Viteazul, iar la est de un complex comercial, morfologic fiind amplasată pe marginea terasei inundabile a pârâului Tabana, pe un teren afectat, până la realizarea lucrărilor de regularizare și supraînălțare, de depunerile aluvionare din anotimpurile bogate în precipitații⁷¹.

Informațiile deținute înainte de începerea săpăturilor, cu privire la existența, în zona care urma să fie investigată, a unor urme arheologice, erau puține și neconcludente.

Goran I. Cialicoff, într-un articol pe care-l publică în anul 1919, articol în care este analizată călătoria lui Evliyâ Celebi în Dobrogea, constatând starea avansată de degradare a monumentelor medievale din Babadag, monumente descrise de către cronicarul turc, afirmă următoarele: *Din "Ulu Geamia", ruinată până la pământ nu se mai văd decât urmele zidurilor. Schitul sau "techeaua" lui Sarî Saltuk Baba există și astăzi alături de ruinele geamiei. Are înfățișarea unei căsuțe cu ziduri de piatră, avînd intratea spre răsărit și în loc de ușă un grilaj...Nu se află nici o inscripție în "techea"... Baia lui Baiazid Velie azi în ruină. Se află lângă techeaua lui Sarî Saltuk Baba. Acoperișul abia se mai ține pe pereții năruși de timpuri, însă și acesta numai pe o mică parte, restul fiind dărîmat*⁷²; despre perimetrul în care s-au efectuat cercetările arheologice autorul arată că *...în fața geamiei lui Ali Gazi pașa se află o ruină, ce a fost pe vremuri "Seminarul Gazi-Ali-pașa"*⁷³.

Alte informații cu privire la existența, în actuala curte a geamiei, a unor urme de edificii medievale, premoderne sau moderne, ne-au fost furnizate de proiectul de restaurare nr. 340, proiect întocmit în 1966 de către SPRD Constanța. În una din planșele anexe, în partea sudică a zonei ce urma să fie cercetată din punct de vedere arheologic, era amplasată o clădire compusă din două încăperi, clădire ce nu a fost dezvelită în urma săpăturilor arheologice; inexactă s-a dovedit și plasarea unei a doua clădiri, desemnată sub denumire de "Atelier mecanic", în colțul nord-vestic al actualei incinte a geamiei, ea nefiind depistată din punct de vedere arheologic. Probabil că, urmele acestor clădiri se păstrau, cel puțin, la nivelul de călcare existent în curtea geamiei în momentul întocmirii documentației.

Spațiul cercetat din punct de vedere arheologic a fost afectat de răzuirile și nivelările aferente diverselor etape constructive, de gropile practicate de cei ce au extras materiale de construcție, cât și de intervențiile din perioada contemporană, când în actuala curte a geamiei a fost amplasat un transformator de înaltă tensiune, constructorul efectuând numeroase șanțuri pentru îngroparea cablurilor electrice, în unele sectoare apelând chiar la demantelarea unor porțiuni de ziduri pentru a atinge cota de siguranță (Pl. VII). Aceste gropi surprinse clar din punct de vedere stratigrafic, au bulversat depunerile arheologice împiedicând corelațiile de ordin cronologic.

Perioadei în care orașul devine principalul lagăr de concentrare al oștilor otomane în vederea expedițiilor din nord, împotriva țărilor inamice (dar-ul-harb), îi corespunde un edificiu de dimensiuni apreciabile, ale cărui ziduri măsoară, în etapa actuală de cercetare, 30 de metri pe direcția est-vest și 20 de metri de la nord la sud (pl. I).

Zidurile mari dispun de fundații ușor decroșate, cu adâncimea de 0,60 - 0,80 m datorită terenului în pantă pe care au fost ridicate, realizate din piatră de carieră, așezată destul de dezordonat, legată cu mortar având în compoziție mult nisip marin, ceea ce îl face foarte friabil.

Elevația zidurilor mari, lată de 1,00 - 1,20 m, se păstrează pe o înălțime variind între 0,60 m și 1,35 m și este realizată în tehnica zidăriei cu emplecton. Fețele exterioare, precum și cele interioare, au fost zidite din blocuri de calcar de carieră, de dimensiuni mici, sumar cioplite, având formă aproximativ dreptunghiulară, așezate în asize relativ regulate, spațiile dintre ele fiind umplute cu spărtură de piatră "înecată" în mortar.

Pentru o mai bună stabilitate, la câteva rânduri de asize, zidurile mari erau prevăzute cu tiranți dubli din lemn, dispuși longitudinal, având secțiunea pătrată, de circa 12 - 15 cm (Pl. IV/1).

Forma și dimensiunile reale ale edificiului nu pot fi stabilite cu exactitate, o mare parte a sa fiind suprapusă de amenajări edilitare contemporane.

Tehnica folosită și aspectul general al zidăriei, prezentând caracteristici comune cu "zidul genovez" de la Constanța, care se întinde de-a lungul portului și care constituia, pe cât se pare, incinta orașului din secolul al XIII-lea⁷⁴, cu zidurile cetății de la Enisala⁷⁵ și cu cele ale "cetății de jos" de la Hîrșova⁷⁶, dovedesc

cunoștințele meșterilor ce au realizat acest edificiu, arătând totodată că el reprezintă creația unor constructori bizantini sau de "școală bizantină", ipoteza înălțării lui de către meșteri localnici fiind greu de susținut.

Datorită acțiunii sistematice de recuperare a materialelor de construcție - acțiune petrecută încă din vechime - nu au fost descoperite piese litice fasonate și profilate - de felul pragurilor, a montanților ori linotourilor - ce trebuie să fi delimitat ușile și ferestrele sau să fi decorat fațadele și interioarele edificiului.

De asemenea, nivelările, răzuirile și gropile practicate de-a lungul timpului pentru extragerea materialelor de construcție, fac ca, în ceea ce privește cronologia edificiului, datele arheologice directe să fie destul de reduse, lipsind materialele concludente din depunerile imediat următoare construirii.

În urma cercetărilor arheologice întreprinse, reiese că edificiul monumental de la Babadag a cunoscut mai multe etape de utilizare, etape ce se deosebesc între ele prin tehnicile constructive folosite.

Cu certitudine putem afirma că, cel puțin în etapa inițială de funcționare, edificiul dispunea de o poartă carosabilă, lată de 2,70 m, evazată spre înăuntru, prevăzută cu ancadramente de piatră profilată și de o curte interioară pavată cu piatră equarisată, fiind împărțit în două compartimente distincte prin intermediul unui zid median, adosat laturilor de est și de vest ale zidului mare, lucrat din calcar de carieră, din blocuri de mici dimensiuni, cioplite sumar, dispuse în asize oarecare regulate, legate cu mortar având aceeași compoziție ca și cel utilizat la zidurile mari.

Zidul median, având traseul aproape paralel cu cel al zidului mare de pe latura de sud, elevația lată de 0,80 m și păstrată pe o înălțime de aproximativ 1,00 m, creează un spațiu lat de 4,50 - 5,00 m, spațiu ce era utilizat probabil pentru locuit, pentru practicarea anumitor meșteșuguri sau pentru diverse activități comerciale.

Accesul în acest spațiu se făcea prin intermediul intrărilor cruțate în zidul median încă din momentul ridicării lui, așa cum o dovedește descoperirea făcută în S IV. Calea de acces degajată în această secțiune este evazată spre interior, la fel ca și poarta carosabilă, și are dimensiunile de 1,30/1,05 m (Pl. IV/3).

Datorită nivelărilor și răzuirilor practicate ulterior, nu putem stabili cu exactitate data ridicării inițiale a edificiului monumental. Luând în considerație tehnica de construcție de pură tradiție bizantină, tehnică des utilizată la monumentele medievale românești, atât cele cu caracter militar, cât și la cele laice sau ecleziastice, precum și analogiile cu alte descoperiri⁷⁷, afirmăm, cu titlu de ipoteză, că edificiul monumental a fost ridicat la începutul secolului al XVII-lea, mai precis în primul sfert al acestuia, la o dată nu prea îndepărtată de anul 1610, anul când era terminată construcția geamiei⁷⁸ ctitorită de comandantul de corp de armată, generalul Ali Gazi pașa, fiind probabil unul dintre cele opt hanuri despre care cronicarul Evliyâ Celebi afirmă că ar fi aparținut geamiei⁷⁹.

În cea de-a doua etapă de funcționare constructorii refolosesc atât poarta carosabilă cât și zidurile mari de pe cele patru laturi, precum și zidul median, dând edificiului o nouă compartimentare.

Urmărind traseul zidurilor noi compartimentări constatăm că, din simbioza celor două etape constructive, a rezultat o clădire dispunând de mai multe încăperi cu dimensiuni variabile și posibilități de acces.

Spre deosebire de etapa anterioară, zidurile celei de a doua etape constructive, ale căror elevații late de 0,50 - 0,60 m se păstrează, în general, pe o

înălțime de circa 0,85 m, sunt realizate într-o tehnică rudimentară, din blocuri de carieră, de dimensiuni mici, sumar cioplite, dispuse în asize relativ regulate, folosindu-se drept liant lutul galben amestecat cu var și nisip marin.

În urma săpăturilor arheologice au fost dezvelite patru încăperi; două dintre acestea sunt situate la nord de zidul median, celelalte două fiind plasate în colțul sud-estic al edificiului monumental, în spațiul creat de zidul mare de pe laturile de sud și de nord și de cel median (Pl. IV/3).

Intrările celor două încăperi situate la nord de zidul median au pragurile situate la același nivel cu cea cruțată în zidul median, prezintă aceeași formă evazată spre interior și aceleași dimensiuni: 1,30/1,05. Intrarea încăperii din colțul sud-estic al edificiului monumental este situată la același nivel cu celelalte, are aceeași formă, deosebindu-se de acestea doar prin dimensiuni: 1,20/1,05 m.

Din cele arătate de mai sus rezultă că amenajarea intrărilor în încăperile create în cea de-a doua etapă de funcționare a edificiului, respectă forma și proporțiile celei practicate în zidul median, în prima etapă constructivă. Faptul acesta poate fi explicat, în primul rând, printr-o apropiată succesiune cronologică între cele două etape constructive, prin înalta calificare a meșterului constructor și, nu în ultimul rând, prin grija pentru aspectul estetic al clădirii.

În prima încăpere situată la nord de zidul median a fost descoperită o pardoseală realizată din piatră și cărămidă de dimensiuni mijlocii și având forme aproximativ pătrate, situată pe un pat de lut galben, gros de circa 5 cm, pardoseală pe care a fost găsită "in situ" o monedă emisă în 1878 de către regele George I al Greciei (1863 - 1913).

Și în cea de-a doua etapă de funcționare edificiul monumental din fața geamiei lui Ali-Gazi pașa, a beneficiat de o curte interioară pavată cu piatră equarisată de dimensiuni mici și mijlocii, pavimentul prezentând o ușoară înclinație spre vest (Pl. III/1).

Acum, curtea interioară a clădirii va fi protejată de un acoperiș din scândură și olană, sprijinit pe stâlpi din lemn. Afirmația este susținută atât de descoperirea făcută în SV, unde au fost dezvelite două pietre de formă aproximativ dreptunghiulară, cu dimensiunile de 0,60/0,45m, prezentând fiecare câte un orificiu circular, plasat central (Pl. IV/3), pietre ce au jucat, probabil, rolul de baze pentru stâlpii din lemn, cât și de stratul gros de arsură cu multă cenușă ce suprapunea direct pavajul, strat pigmentat cu resturi de cărbune și cu foarte multe fragmente de olană, suprins clar din punct de vedere stratigrafic.

Tot celei de-a doua etape de funcționare îi aparține și descoperirea făcută în S XI. Aceasta se prezintă în actualul stadiu al cercetării, sub forma unei amenajări dreptunghiulare, orientată vest-est, având laturile lungi de 2,80 m, cea scurtă măsurând 2,20 m. Amenajarea este realizată din piatră de carieră, sumar fasonată pe una din fețe, "îmboldită" în pereții cruțați în pământul viu (Pl. V).

În privința cronologiei celei de-a doua etape constructive și a raportului dintre ea și cea anterioară, datele obținute pe cale arheologică sunt destul de reduse, lipsind indiciile concludente, singurul utilizabil fiind cel amintit mai sus, privind o apropiată succesiune cronologică între cele două etape, succesiune dovedită de forma

și dimensiunile intrărilor în încăperile celei de-a doua faze, identică cu cea cruțată în zidul median, în prima etapă de funcționare.

Momentul dezafectării hanului din fața geamiei lui Ali Gazi pașa, poate fi pus, în actualul stadiu al cercetărilor, pe seama unuia dintre atacurile îndelungate și sistematic organizate de către armatele rusești împotriva Babadagului în 1771, 1773, 1778, 1791 - 1792 și 1828, urmând ca în campaniile viitoare să fie stabilită cu mai multă exactitate data distrugerii lui.

În ultimul sfert al secolului al XIX-lea, este reutilizată numai latura estică a clădirii, în încăperile de aici funcționând clasele seminarului musulman înființat în 1889 de către Petru Poni, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, în baza articolului 21 din Legea organică a Dobrogei, la propunerea revizorului școlar al provinciei, Ioan Bănescu, primul director fiind numit imanul geamiei lui Ali-Gazi-pașa, Demirgean Efendi⁸³.

În această ultimă formă clădirea se menține, cel puțin, până în anul 1901, când datorită scăderii numărului populației școlare, seminarul este mutat în mod provizoriu la Medgidia⁸⁴.

Materialul arheologic recuperat din cele patru încăperi ale clădirii, material specific pentru sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, arată că, la o dată și din cauze necunoscute, după mutarea seminarului musulman de la Babadag la Medgidia, clădirea este dezafectată, încăperile ei fiind umplute cu fragmente de olane și cărămizi și cu spărtură de piatră amestecată cu pământ galben pigmentat cu tencuială de var, resturi provenite din acțiunea de reparare a geamiei întreprinsă de către deputatul de Tulcea, Gh.Diamandi, în anul 1910. în calitatea sa de epitrop al edificiului.

Umplutura cu care s-a realizat, după dezafectarea clădirii, acțiunea de nivelare, surprinsă clar din punct de vedere stratigrafic, suprapunerea direct nivelul de călcare al încăperilor, după ea urmând depunerile naturale.

În privința datării ultimei perioade de funcționare a clădirii, termenul *ante-quem* este oferit de două monede; una dintre ele, emisiune a regelui Carol I al României din anul 1867, a fost găsită în umplutura celei de-a doua încăperi din colțul sud-estic al edificiului monumental, cealaltă, emisă de regele George I al Greciei în anul 1878, a apărut pe delajul primei încăperi de la nord de zidul median.

Oricum, în anul 1919, an în care Goran I. Cialicoff publică în Arhiva Dobrogei articolul referitor la călătoria lui Evliyâ Celebi în ținutul danubiano-pontic, clădirea era dezafectată, zidurile ei păstrându-se la nivelul de călcare din curtea geamiei sau la o cotă nu cu mult superioară acestuia, autorul afirmând următoarele: *În fața geamiei lui Ali-Gazi pașa se află o ruină ce a fost pe vremuri "Seminarul Gazi-Ali pașa"*⁸⁵.

Faptul că, în primul sfert al secolului XX clădirea era total dezafectată, este dovedit de descoperirea făcută în SV, aici, fiind surprinsă în situația stratigrafică clară, includerea zidului mare de la latura de sud în tama stradală a orașului (Pl. VI/2).

Pavajul, realizat grosier din piatră și spărtură de cărămidă, prezintă o ușoară înclinație către sud-est.

*
* *

În continuare, vom prezenta succint câteva dintre descoperirile rezultate în urma cercetărilor arheologice.

Ceramica de import. Este reprezentată de un exemplar întreg și de alte câteva fragmente provenind de la boluri (filigean) de mici dimensiuni, lucrate din pastă alb-gălbuie, poroasă. Au buza dreaptă și rotunjită, corpul bombat, pereții retrăgându-se lin spre baza inelară, mult mai îngustă decât deschiderea vaselor. Pe suprafața exterioară sunt decorate cu caneluri dispuse vertical sau oblic.

Atât suprafața interioară cât și cea exterioară sunt acoperite cu smalt alb, transparent și strălucitor.

Ornamentul, acoperit de smaltul alb strălucitor, dispus în interior numai pe porțiunea de la baza vaselor, la exterior acoperind întreaga lor suprafață, constă din motive geometrice sau florale realizate cu albastru de diferite nuanțe (Pl. VIII/1).

În nordul Dobrogei, ceramica de import este documentată în descoperirile făcute la Enisala⁸⁶ și Isaccea⁸⁷, în cantitate mare fiind găsită la București⁸⁸ și în perimetrul curții domnești de la Iași⁸⁹.

Tub de conductă din ceramică. Deocamdată, din săpăturile de la Babadag provine un singur fragment, lucrat la roata cu turație rapidă din pastă de bună calitate, asemănătoare celei întrebuițate la realizarea olăriei de uz comun. Arderea este uniformă la roșu-caramiziu. Face parte din categoria tuburilor cu cep și buză, având secțiunea circulară, cu diametrul variabil. Fiind în stare fragmentară nu i se poate preciza lungimea (Pl. VIII/4).

Această descoperire poate fi legată de episodul aducerii apei potabile în oraș de către vizirul Iusuf pașa, episod amintit de cronicarul Ahmed Vasîf efendi, acțiune ce demonstrează preocuparea autorităților pentru aprovizionarea cu apă a localității: *Apa cunoscută sub numele "Yemeklik çeşmeşi", aflată la o oră depărtare de oraș, a fost transportată prin tuburi de vizirul cel mai sus arătat, care a făcut-o să curgă în oraș și a mulțumit populația construind în câteva locuri cișmele*⁹⁰.

În actualul stadiu al documentării, tuburi din ceramică folosite la aducțiunea apei potabile, au fost găsite în săpăturile efectuate în perimetrele fostelor orașe medievale Baia⁹¹, Suceava⁹² și Iași⁹³, în aceasta din urmă fiind dezvelit chiar și un cuptor specializat în producerea lor⁹⁴.

Pipe. Dintre obiectele ceramice descoperite la Babadag, pipele se remarcă în mod deosebit prin număr și prin varietatea formelor. Marea majoritate sunt lucrate în tipare, din pastă din bună calitate, de culoare cenușiu-deschisă, roz-gălbuie, roșie sau cărămizie, unele având porțiunea exterioară lăcuită, ceea ce le oferă un luciu deosebit (Pl. IX).

O mică parte dintre ele sunt lucrate din pastă albă, caolinoidă, un exemplar din această categorie fiind ștampilat cu *sigillum Solomonis* (Pl. IX/1, 4), un altul

- în nord-estul Bulgariei, după această dată toponimul extinzându-se asupra întregului ținut.
3. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe*, București, 1898, p. 70, 72; C. Moisil, *Dobrotoci și Mircea cel Bătrîn*, în Dobrogea, 50 de ani de viață românească, București, 1928, p. 314; A. Decci, *Dobruca*, în *Islâm Ansiklopedisi*, III, 1945, p. 635.
 4. Iorga, *op. cit.*, pp. 70, 72; idem, *op. cit.*, p. 337; R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, în *La Dobroudja*, Académie roumaine: *Connaissance de la terre et de la pensée roumaine*, IV, București, 1938, p. 398.
 5. M.D. Ionescu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, București, 1904, p. 553; I. Minea, *Principatele române și politica orientală a împăratului Sigismund. Note istorice*, București, 1919, p. 137; I. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, vol. I, București, 1925, p. 63; C. Brătescu, *Populația Dobrogei*, în *Analele Dobrogei*, 9, 1928, 1, pp. 221, 223; C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, București, 1938, p. 469; P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 343; Gh. Brătianu, *La Mer Noir*, Paris, 1969, p. 299; E. Stănescu, *Byzance et les pays roumains aux IXe - XVe siècles*, în XIVe Congrès international des études byzantines, IV, București, 1971, pp. 38 - 39; Șt. Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I "Întemeietorul" pînă la Mihai Viteazul*, București, 1970, p. 59; idem, *Dobrogea unită Țării Românești în vremea lui Mircea cel Bătrîn*, în *Din istoria Dobrogei*, vol. III, București, 1971, p. 374; C.C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi*, București, 1971, p. 285; D.C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV - XV*, București, 1973, p. 193; Mustafa Ali Mehmed, *Istoria turcilor*, București, 1976, p. 145; T. Mateescu, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, București, 1979, pp. 18 - 20.
 6. M. Constantinescu, C. Daicovicu, St. Pascu, *Istoria României. Compendiu*, București, 1969, p. 149; D. Onciul, *Scriseri istorice*, ed. A. Sacerdoteanu, București, 1968, pp. 256, 293, 296; A. Ghiță, *Condițiile instaurării dominației otomane în Dobrogea*, în *Studii istorice sud-est europene*, vol. I, București, 1974, pp. 88 - 89, idem, *Mircea cel Mare - apărător al integrității teritoriale și al independenței statale*, în *Marele Mircea Voievod*, coordonator I. Pătroi, București, 1987, pp. 239, 245, 249; A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare - Dobrogea*, București, 1979, p. 183.
 7. R. Seișanu, *Dobrogea, gurile Dunării și insula Șerpilor*, București, 1928, p. 151; *Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 386; Șt. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, București, 1965, p. 49, A. Ghiață, *RESEE*, 24, 1986, 1, p. 49.
 8. *Cronici turcești privind țările române. Extrase*, vol. I, ed. M. Guboglu, Mustafa Ali Mehmet, București, 1966, pp. 32, 163.
 9. P.Coteș, *Geomorfologia României*, București, 1973, p. 339 și urm.
 10. N. Beldiceanu, *Balkanica*, 5, 1942, 1, p. 395.
 11. *Călători străini despre țările române*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, pp. 382, 387.
 12. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 187; A. Murat, *Comunicări de*

- istorie a Dobrogei, vol. II, 1983, p. 31.
13. A se vedea în acest sens următoarele lucrări: N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, ed. a II-a, vol. I - IV, București, 1928 - 1929; P.P. Panaitescu, *Călători poloni în țările române*, București, 1930; *Cronici turcești privind țările române. Extrase*, vol. I, ed. M. Gubaglu, Mustafa Ali Mehmet, București, 1966, vol. II, ed. M. Guboglu, București, 1974; vol. III, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1980; *Călători străini despre țările române*, vol. I, ed. M. Holban, București, 1968; vol. II - VIII, ed. M. Holban, M.M. Alexandrescu - Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1970 - 1983.
 14. J. Deny, *Sarı-Saltık-Dede*, în *Encyclopedie de l'Islam*, t. IV, Paris, 1930, pp. 177 - 178; A. Decei, *Istoria Imperiului Otoman (până la 1656)*, București, 1978, pp. 80 - 81, idem, *Problema colonizării turcilor selgiucizi în Dobrogea secolului al XIII-lea*, în *Relații româno-orientale*, București, 1978, pp. 169 - 192; C.C. Giurescu, *op. cit.*, pp. 45 - 46; Șt. Ciobanu, *Pontica*, 3, 1970, p. 299; idem, *Muzeul Național*, 7, 1983, p. 111; M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, *Revista de Istorie*, 31, 1978, 3, p. 446; T. Mateescu, *op. cit.*, pp. 18 - 20.
 15. A. Decei, *Le problème de la colonisation des turcs seljoukides dans la Dobrogea aux XIIIe siècle*, în *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6, 1968, 10 - 11, p. 88.
 16. *Călători străini...*, vol. I, ed. M. Holban, București, 1968, p. 5; C. Brătescu, *Analele Dobrogei*, 4, 1923, 2, p. 147; Al. P. Arbore, *Analele Dobrogei*, 10, 1929, fasc. 1 - 12, p. 2.
 17. A. Guboglu, Mustafa Ali Mehmet, *Cronici turcești privind țările române. Extrase*, vol. I, București, 1966, p. 132, 327, 462; M. Guboglu, *Cronici turcești privind țările române. Extrase*, vol. II, București, 1974, pp. 144, 249.
 18. *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, pp. 353 - 354; A. Decei, *op. cit.*, p. 138.
 19. *Călători străini...*, vol. I, ed. M. Holban, București, 1968, p. 383; A. Decei, *op. cit.*, p. 138.
 20. *Călători străini...*, vol. II, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1970, p. 120.
 21. Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 179; *Călători străini...*, vol. II, ed. M. Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1970, p. 399.
 22. *Călători străini...*, vol. II, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu - Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1970, p. 354; N. Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 261.
 23. N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, ed. Anghelescu, București, 1981, p. 198.
 24. I. Ionașcu, *Mihai Viteazul și unitatea politică a țărilor române*, în *Unitate și continuitate în istoria poporului român*, București, 1968, p. 171; *Călători străini...*, vol. III, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1970, pp. 391 - 403; T. Mateescu, *op. cit.*, p. 21.

25. I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 171; *Călători străini...*, vol. III, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1970, pp. 391 - 403; A. Decei, *Relațiile lui Mihai Viteazul cu Imperiul Otoman*, în *Relații româno-orientale*, București, 1978, p. 227.
26. *Călători străini...*, vol. IV, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1972, pp. 88 - 89.
27. *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, p. 388.
28. Decei, *op. cit.*, p. 318.
29. T. Gemil, *Țările române în contextul politic european, 1621 - 1671*, București, 1979, p. 57; A. Decei, *op. cit.*, p. 342.
30. T. Gemil, *op. cit.*, p. 57.
31. Mustafa Ali Mehmet, *Cronici turcești privind țările române. Extase*, vol. III, București, 1980, p. 67.
- 31a. *Călători străini...*, vol. V, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1973, pp. 6 - 7; A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 193.
32. *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, p. 388.
33. *Călători străini...*, vol. V, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1973, p. 221.
34. *Ibidem*, p. 222
35. *Ibidem*, p. 222; T. Mateescu, *op. cit.*, p. 25.
36. *Călători străini...*, vol. V, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1973, p. 617; N. Iorga, *op. cit.*, vol. II, p. 17; T. Mateescu, *op. cit.*, p. 25.
37. A se vedea și descrierea făcută de Baksic în 1641, care aprecia numărul caselor turcești la peste 2.000, la care se adaugă circa 60 de case ale ortodocșilor și 20 de case de armeni, cf. *Călători străini...*, vol. V, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1973, pp. 221 - 222.
38. Negustorii raguzani sunt menționați și de către Baksic în anul 1641, amintirea lor păstrându-se în folclorul local până la începutul secolului XX, cf. Al. P. Arbore, *Analele Dobrogei*, III, 1922, pp. 36 - 47; V. Șerban, *Peuce*, 2, 1971, p. 283 și urm.
39. *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, pp. 352 - 354, 387 - 391, 392 - 393.
40. G.I. Cialicoff, *Arhiva Dobrogei*, II, 1919, p. 142 și nota 3.
41. *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, p. 392.
42. *Călători străini...*, vol. VII, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1980, p. 93.
43. M. Guboglu, *op. cit.*, pp. 208 - 209.
44. *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, p. 393.
45. M. Guboglu, *op. cit.*, pp. 278 - 279; Mustafa Ali Mehmet, *op. cit.*, p. 143.
46. M. Guboglu, *op. cit.*, pp. 333 - 335.
47. *Călători străini...*, vol. VII, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1980, p. 249.

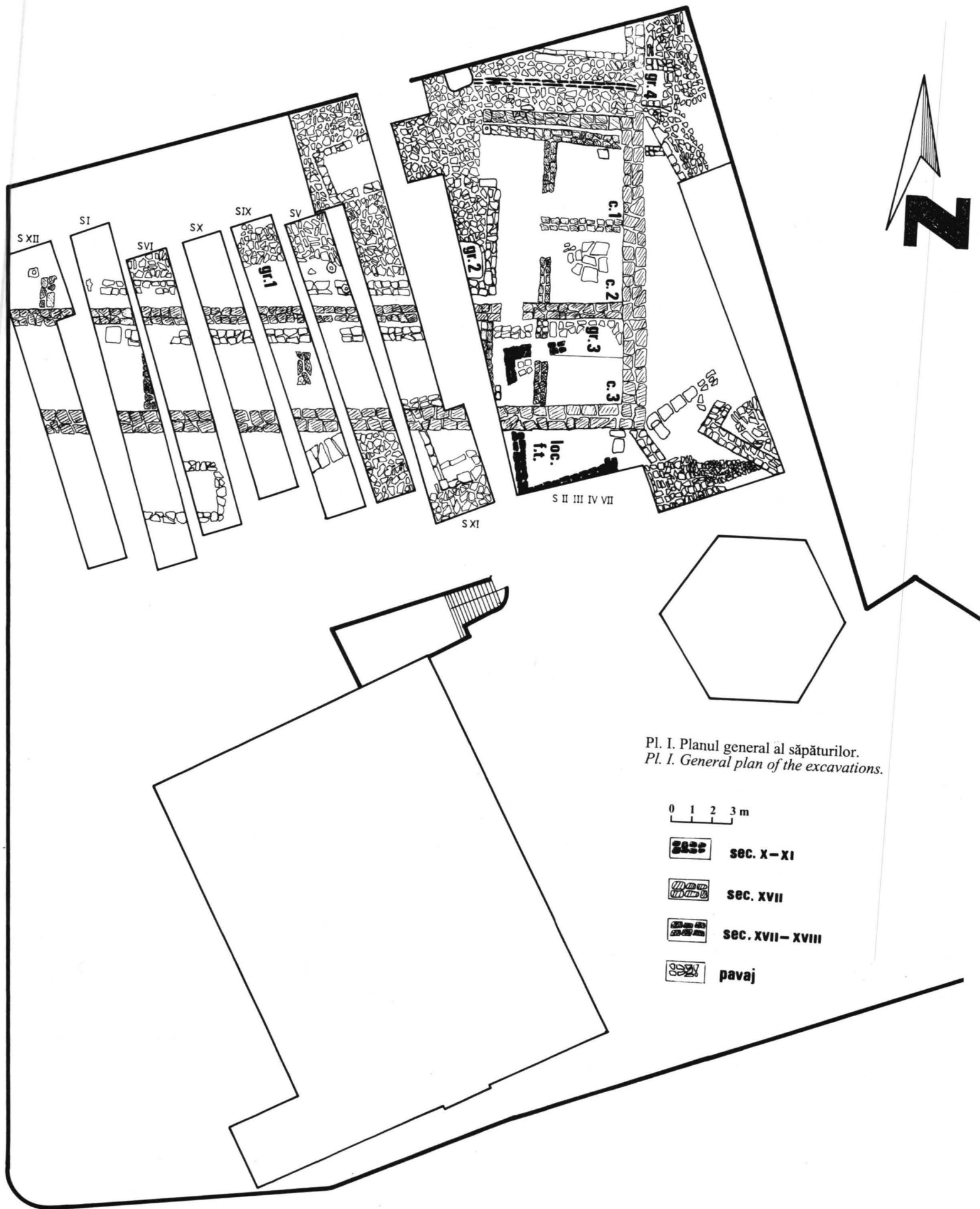
48. N. Iorga, *op. cit.*, vol. II, p. 39; P. P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 79; *Călători străini...*, vol. VII, ed. M. Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1980, p. 350.
49. Arhiva Dobrogei, I, 1916, pp. 91 - 92.
50. M. Tomescu, *Istoria cărții românești (1508 - 1918)*, București, 1963, p. 78; I. Corfus, *Însemnări de demult*, Iași, 1975, p. 2.
51. C. Cioroiu, A. Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877*, Constanța, 1978, p. 5.
52. *Călători străini...*, vol. VIII, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1983, p. 289.
53. *Ibidem*, p. 289.
54. N. Iorga, *op. cit.*, vol. II, p. 118; *Călători străini...*, vol. VIII, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1983, p. 514.
55. Arhiva Dobrogei, I, 1916, p. 95; N. Iorga, *op. cit.*, vol. II, p. 118, marele nostru istoric atribuindu-i lui de La Mottrayé ceea ce acesta combătea la alți autori: confundarea Babadagului cu anticul Tomis; *Călători străini...*, vol. VIII, ed. M. Holban, M. M. Alexandrescu-Dresca Bulgaru, P. Cernovodeanu, București, 1983, p. 514.
56. Mustafa Ali Mehmet, *op. cit.*, p. 254.
57. *Ibidem*, pp. 313 - 314.
58. *Ibidem*, p. 314.
59. A. Papadopolu Calimachu, *Analele Academiei Române, Seria II, tom II, secț. II*, București, 1879 - 1980, pp. 510 - 515.
60. Mustafa Ali Mehmet, *op. cit.*, p. 358
61. *Ibidem*, p. 374.
62. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 228.
63. P.P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 239.
64. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 232.
65. I. Cornea, *Analele Dobrogei*, an II, vol. II, 1928, p. 192.
66. C. Băcilă, *Analele Dobrogei*, an II, vol. II, 1928, p. 252; M. Boca, *Pontice*, 1, 1968, pl. 26.
67. I. Cornea, *op. cit.*, pp. 192 - 193; I. C. Băcilă, *op. cit.*, p. 252.
68. C. Brătescu, *Populația Dobrogei*, în *Dobrogea, 50 de ani de viață românească*, București, 1928, p. 233.
69. *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, p. 392.
70. V. Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, 1976, p. 41.
71. P. Coteș, *op. cit.*, p. 339 și urm.
72. G.I. Cialicoff, *op. cit.*, p. 142 și nota 3.
73. *Ibidem*, p. 143 și nota 3.
74. I. Barnea, *Cultura în secolele XIII - XIV*, în *Din istoria Dobrogei*, vol. III, București, 1971, p. 379; R. Ciobanu, *Pontica*, 2, 1969, p. 408; R. Florescu, *Ghid arheologic al Dobrogei*, București, 1968, p. 29.
75. I. Barnea, *op. cit.*, pp. 379 - 385; R. Ciobanu, *BMI*, XL, 1971, 1, pp. 22 - 25.
76. I. Barnea, *op. cit.*, p. 385; R. Florescu, *op. cit.*, p. 29.
77. Gh. I. Cantacuzino, Gh. Sion, *BCMI*, 1, 1990, 1 - 2, pp. 62 - 69.
78. *Dată pusă în circuitul științific de către T. Gemil la Simpozionul Internațional Sarı Saltuk Baba(Dede)*, Babadag, 2 - 4 octombrie 1992.
79. *Călători străini...*, vol. VI, partea a II-a, ed. Mustafa Ali Mehmet, București, 1976, p. 392.

80. Mehmet Ali Ekrim, *Civilizația turcă*, București, 1981, p. 182.
81. *Ibidem*
82. *Ibidem*
83. Al. Alecu, *Analele Dobrogei*, 9, 1928, 2, p. 182.
84. *Ibidem*; G. V. Niculescu, *Dare de seamă alcătuită cu ocazia jubileului de 40 de ani de domnie a Maiestății Sale Regelui Carol I al României*, București, 1906, p. 111.
85. G.I. Cialicoff, *op. cit.*, p. 143 și nota 3.
86. Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Peuce*, 9, 1984, p. 357, pl. III/4.
87. Două boluri mici aflate în colecțiile ICEM Tulcea, provin din descoperirile făcute la Isaccea, în perimetrul necropolei romane, în movila I din sectorul B.
88. S. Morintz, Gh. Cantacuzino, *Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă*, în București. Rezultatele săpăturilor arheologice și al cercetărilor istorice din anul 1953, București, 1954, p. 100, fig. 36; L. Lăzărescu-Ionescu, D. V. Rosetti, Gh. Ionescu, Gh. Astancăi, *Săpăturile arheologice din sectorul Curtea Veche*, în București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953, București, 1954, p. 219, fig. 27; 29/2.
89. Al. Andronic, E. Neamțu, M. Dinu, *Arheologia Moldovei*, 5, 1967, pp. 219 - 223, 228 - 230. fig. 33 - 36; Al. Andronic, E. Neamțu, St. Cheptea, *Arheologia Moldovei*, 9, 1980, p. 109, 116, fig. 8; Al. Andronic, *Iași pînă la mijlocul secolului al XVII-lea*, Iași, 1986, pp. 61 - 63, 68 - 69, fig. 36; 48.
90. Mustafa Ali Mehmet, *op. cit.*, pp. 313 - 314.
91. E. Neamțu, V. Neamțu, St. Cheptea, *Orașul medieval Baia în secolele XIV - XVII*, vol. I, Iași, 1980, p. 127.
92. I. Nestor și colab., *SCIV*, 3, 1952, pp. 425 - 426, fig. 2.
93. Al. Andronic, E. Neamțu, *Arheologia Moldovei*, 2 - 3, 1964, p. 428, 430, fig. 16; Al. Andronic, *op. cit.*, p. 66, fig. 45.
94. *Ibidem*; *Istoria orașului Iași*, vol. I, redactori responsabili C. Cihodaru, Gh. Platon, Iași, 1980, p. 179, fig. 75.
95. I. Vasiliu, *Cimitirul medieval de la Isaccea - biserica Sf. Gheorghe*, *Peuce*, 11, pp. 373 - 409.
96. Descoperiri făcute pe str. 14 Noiembrie din Tulcea, pe locul fostului platou al pieții pescarilor.
97. *Bucureștii de odinioară*, sub redacția lui I. Ionașcu, București, 1959, pl. LXVIII; CII/2; CXV/7-9.
98. Al. Andronic, E. Neamțu, *op. cit.*, p. 427, fig. 14/1 - 2.
99. Al. Andronic, E. Neamțu, M. Dinu, *op. cit.*, pp. 265 - 270, fig. 69 - 70.
100. idem, *Dacia*, N. S., 14, 1970, p. 380.
101. L. Chirițescu și colab., *Cercetări Arheologice*, 3, 1979, p. 226, 228, fig. 16/4 - 5; 17/8; idem, *Materiale*, București, 1986, p.489, fig. 3/19.
102. N. Constantinescu, C. Moisescu, D. Nicolăescu - Plopșor, *Dacia*, N. S., 11, 1967, p. 306, fig. 3.
103. I. Vasiliu, *op. cit.*, pp. 373 - 409.
104. idem, *Obiecte de podoabă și accesorii vestimentare medievale din colecțiile Muzeului de Arheologie Tulcea*, *Peuce*, 12 (sub tipar).
105. A.Margos, *Izvestia*, Varna, 22(37), 1986, pl. XVI/1.

Abstract

The archaeological excavations made at Babadag in the yard of the mosque "Ali-Gazi Paşa" for the first time offer information concerning the Middle Age and pre-Modern town planning in Dobrudja.

According to the archaeological material revealed by the research, in the present stage of study, we can emphasize that the period of function of the monumental building can be framed between the limits of the XVIIth - XVIIIth centuries AD.

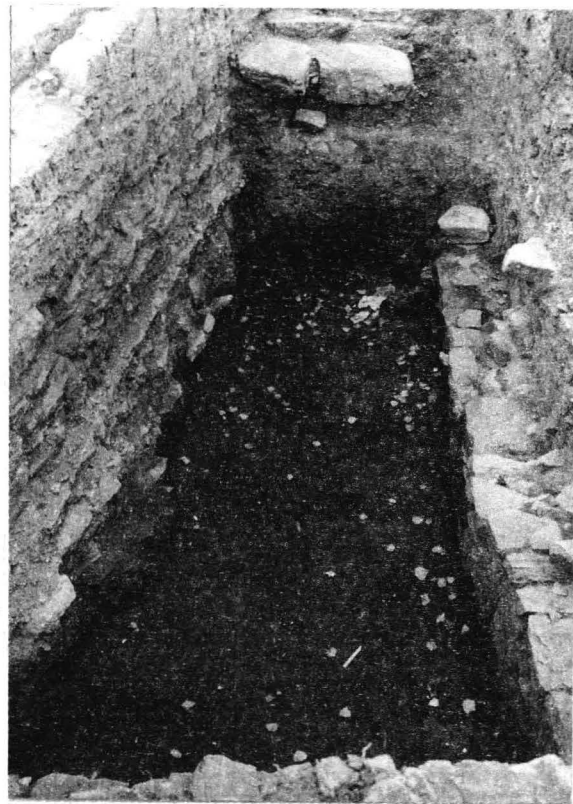

Pl. I. Planul general al săpăturilor.
 Pl. I. General plan of the excavations.

- 0 1 2 3 m
- **sec. X-XI**
 - **sec. XVII**
 - **sec. XVII-XVIII**
 - **pavaj**

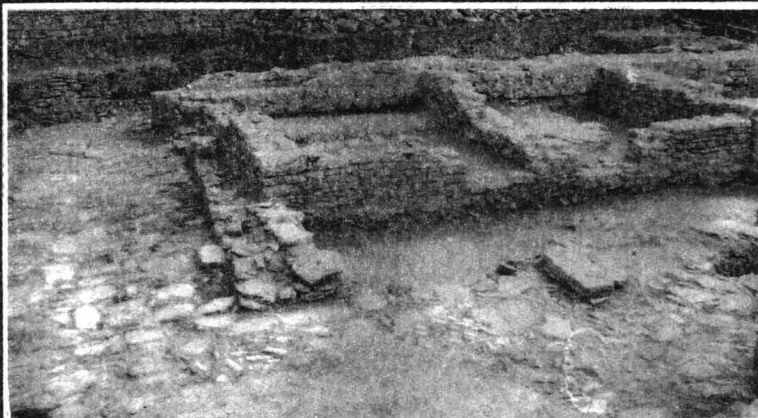

1

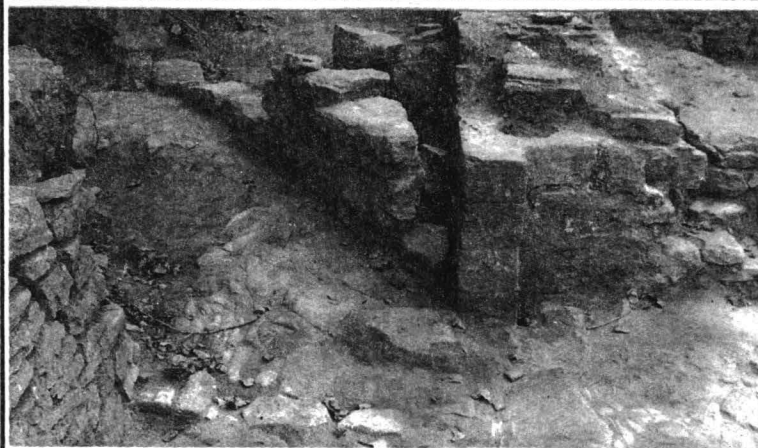

2

Pl. II. 1 - 2 - Temeliile de piatră ale locuinței feudale-timpurii.
Pl. II. 1 - 2 - Stone foundations of the Early Middle Age dwelling.

1

2

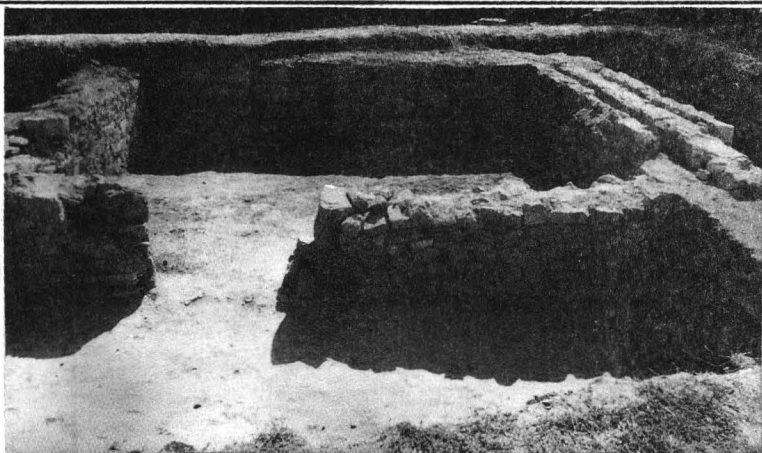

3

Pl. III. 1 - 3 - Poarta carosabilă a edificiului monumental și zidul rudimentar care a blocat-o după dezafectare.

Pl. III. 1 - 3 - Carriage porch of the monumental building and the rough wall which blocked it after dismantelation.

1

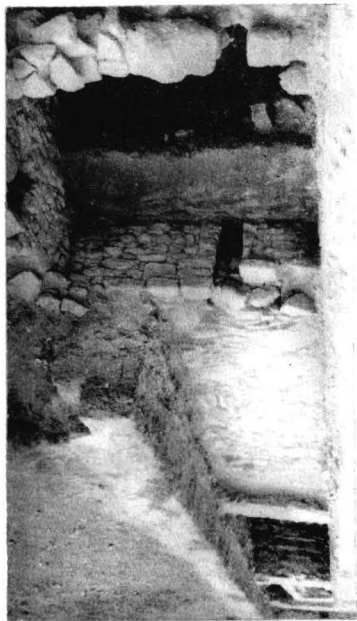
2

3

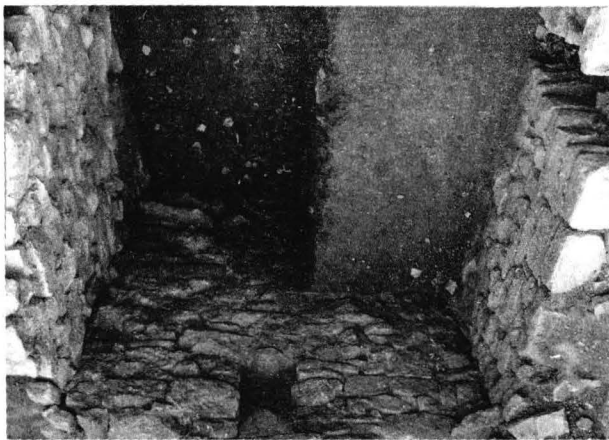
Pl. IV. 1 - 3 - Compartimentările efectuate în cea de a doua etapă de funcționare a edificiului monumental.
Pl. IV. 1 - 3 - Partitions in the second stage of functioning of the monumental building.

3

2

1

Pl. V. 1 - 3 - Amenajare dreptunghiulară (izvor ?).
 Pl. V. 1 - 3 - Rectangular arrangement (water source ?).

1

2

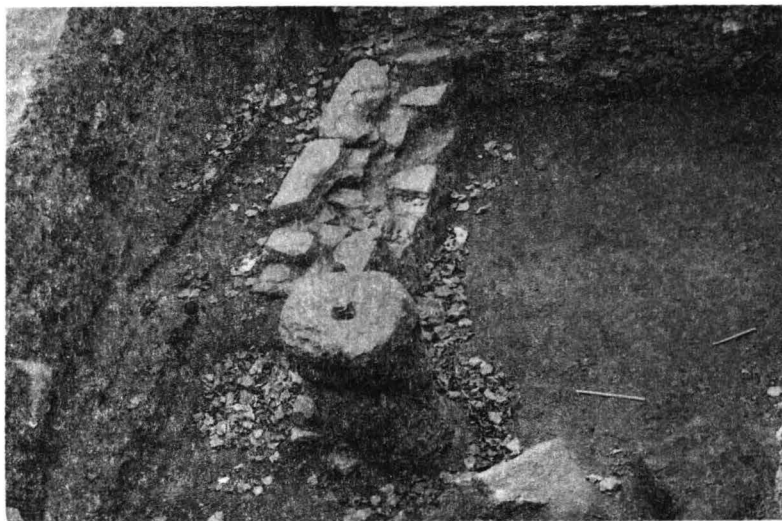
3

Pl. VI. Amenajare rectangulară (mormânt ?) înainte și după dezvelire.
Pl. VI. Rectangular arrangement (tomb ?) before and after uncovering.

1

2

3

Pl. VII. 1 - 3 - Distrugerii ale zidurilor edificiului medieval, produse de constructorii în perioada modernă.
 Pl. VII. Destruction of the monumental building's wall, caused by the contemporary builders.

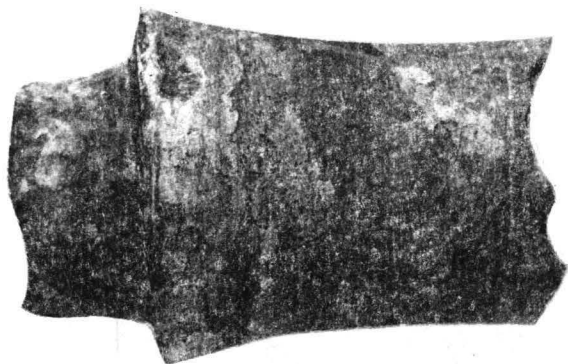
1

2

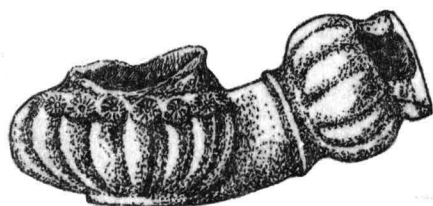
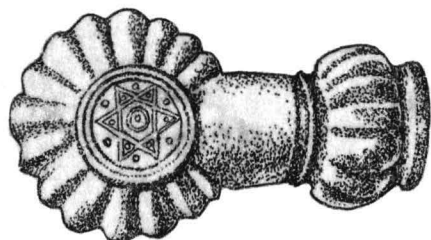
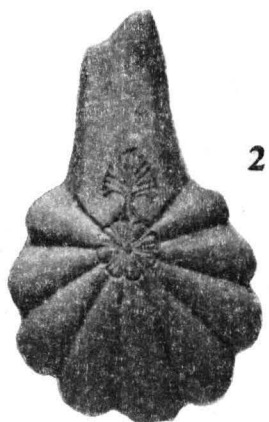
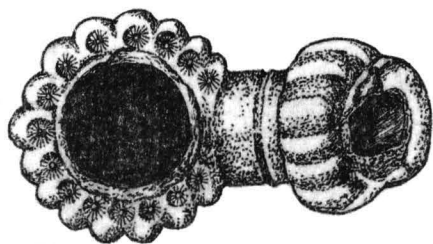

3

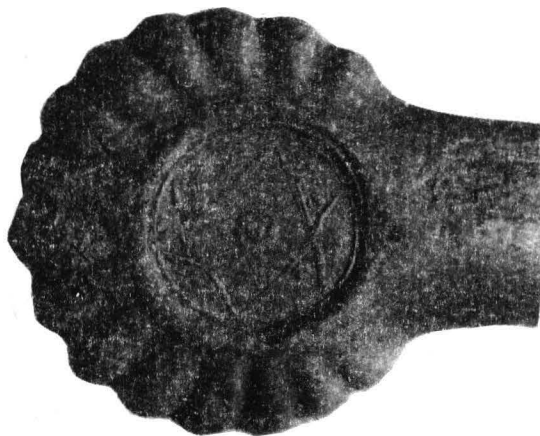
4

Pl. VIII. 1 - 2 - Ceramică orientală; 3 - cerceț; 4 - tub de conductă din ceramică.
Pl. VIII. 1 - 2 - Oriental pottery; 3 - ear ring; 4 - ceramics pipe.

1

3

4

Pl. IX. 1 - 4 - Pipe.

Pl. IX. 1 - 4 - Pipes.